

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Duyguları İfade Etme Becerilerini Geliştirmek İçin Hazırlanan Grup Rehberliği Programının İlkokul Öğrencilerinin Motivasyonlarına, Duyguları İfade Etme Becerilerine ve Sosyal Becerilerine Etkisinin Belirlenmesi

Determination of the Effect of Group Guidance Programme Prepared to Improve the Skills of Expressing Emotions on Primary School Students' Motivation, Skills of Expressing Emotions and Social Skills*

Fulya KÖSE

Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı
80112220004@ogr.bozok.edu.tr
Orcid ID: 0000-0003-4101-1630

Dilşat PEKER ÜNAL

Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
dilsat.unal@yobu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-1370-4950

Öz: Bu araştırmanın amacı ilkokul öğrencilerinin duygularını ifade etmelerine yönelik grup rehberliği programının geliştirilmesi ve bu programın öğrencilerin motivasyonlarına, duyguları ifade etme becerilerine ve sosyal becerilerine etkisinin belirlenmesidir. Araştırma karma yöntemde ve çok aşamalı desende gerçekleştirilmiştir. Nitel kısmın verileri doküman incelemesi ve görüşme yapılarak toplanmış, bu kapsamda eğitim programının öğeleri hazırlanmış ve veriler betimsel analiz yaklaşımıyla incelenmiştir. Nicel kısma ait veriler deneysel desen kullanılarak toplanmış ve T-testiyle analiz edilmiştir. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir ilkokulda dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerle gerçekleştirilen araştırmada öğrencilere ilköğretim birinci kademedeki eğitimde motivasyon ölçeği, sosyal beceri ölçeği ve araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanan duyguları ifade etme ölçeği uygulanmış, ortalamanın altında kalan 60 öğrenci araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenerek deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Deney grubundaki öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen “Duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanmış grup rehberliği programı” uygulanmış, kontrol grubuna herhangi bir işlem yapılmamıştır. İhtiyaç analizi kapsamında öğrencilerin ihtiyaçları belirlenmiş, bu ihtiyaçlara yönelik kazanım, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme öğelerinden oluşan bir grup rehberliği eğitim programı hazırlanmıştır. Uygulama sonucunda öğrencilerin motivasyonlarında ve sosyal becerilerinde anlamlı bir artışa rastlanmazken deney grubu öğrencilerinin duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Duyguları ifade etme, grup rehberliği eğitim programı, motivasyon, sosyal beceri, ilkokul öğrencileri.

* Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde yürütülen “Duyguları İfade Etme Becerilerini Geliştirmek İçin Hazırlanan Grup Rehberliği Programının İlkokul Öğrencilerinin Motivasyonlarına, Duyguları İfade Etme Becerilerine ve Sosyal Becerilerine Etkisinin Belirlenmesi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

*Geliş Tarihi:*18.10.2024

*Kabul Tarihi:*07.12.2024

*Yayın Tarihi:*31.12.2024

Atıf: Köse, F. ve Peker Ünal, D. (2024). Duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanan grup rehberliği programının ilkokul öğrencilerinin motivasyonlarına, duyguları ifade etme becerilerine ve sosyal becerilerine etkisinin belirlenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 1082-1105. Doi: 10.33437/ksusbıd.1570011

Abstract: The aim of this study was to develop a group guidance programme for primary school students to express their emotions and to determine the effect of this programme on students' motivation, ability to express emotions and social skills. The research was conducted in mixed method and multi-stage design. The data of the qualitative part were collected through document analysis and interviews, in this context, the elements of the training programme were prepared and the data were analysed with a descriptive analysis approach. Quantitative data were collected using an experimental design and analysed by T-test. In the study, which was carried out with students attending the fourth grade in a primary school affiliated to Kahramanmaraş Provincial Directorate of National Education in the 2023-2024 academic year, the motivation scale in primary education at the first level, the social skills scale and the scale of expressing emotions adapted into Turkish by the researcher were applied to the students, the experimental and control groups were formed by determining 60 students who were below the average as the study group of the research. The students in the experimental group were applied the 'Group guidance programme prepared to improve the skills of expressing emotions' developed by the researcher, and no action was taken in the control group. Within the scope of the needs analysis, the needs of the students were determined and a group guidance training programme consisting of acquisition, content, learning experiences and evaluation elements was prepared for these needs. As a result of the application, no significant increase was found in the motivation and social skills of the students, while a significant increase was found in the experimental group students' ability to express emotions.

Keywords: Expressing emotions, group guidance education programme, motivation, social skills, primary school students.

GİRİŞ

Eğitim programı öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak tanımlanır. Eğitim programları içerisinde yer alan öğretim programı ise bir dersin öğretimi ile ilgili tüm etkinlikleri içerir (Demirel, 2015, s.6). Her program kazanım, içerik, eğitim ve sınav durumları öğelerini içinde barındırır. Bir programın geçerli ve güvenilir olma niteliği taşıması programın bu öğelere sahip olmasıyla yakından ilgilidir. Öğelerine göre düzenlenen bir program hedef kitlenin ihtiyaçlarından yola çıkarak hazırlandığı için uygulamada karşılaşılan bir sorunu çözecek, program geliştirme ilkelerine uygun olduğu için de bilimsel nitelik taşıyacaktır. Diğer bir ifade ile bir program, hedef kitle olan öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin, okul yöneticilerinin beklentilerinden ve ihtiyaçlarından yola çıkarak hazırlanmalı, programın öğeleri bu beklenti ve ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak düzenlenmelidir.

Öğrenme ortamında motivasyon kadar önemli bir diğer öğe ise duygulardır. Çocuk yaşadığı duyguyu sözlü ve sözsüz olarak çevresindekilere aktararak ortaya koyabilir. Çocuğun kendi duygusunu tanıması, kabul etmesi ve uygun yollarla ifade etmesinin ruh sağlığı için büyük önem taşıdığı göz önüne alındığında duyguları ifade etme düzeylerini bilmek hem önlemler hem de iyileştirici yaklaşımlar için önemli bir veri haline gelmektedir (Özcan, 2022). Duyguları ifade etme çocuk için çok önemli olan, duygu, istek ve ihtiyaçlarını karşısındaki kişiye sözel veya sözel olmayan şekilde belirtmesi olarak tanımlanabilir (Makas, 2019). Öğrenciler okul ya da sınıf ortamında duygularını ifade edebildiklerinde, bunu kendileri için derslerde motivasyon unsuru olarak ve hayatının her alanına katkı sağlayacak şekilde yönlendirip dönüştürerek kullanabileceklerdir (Arıç, 2019). Bu bağlamda duyguları ifade etmenin öğrencinin diğer insanlarla olan iletişimde, kendisini ve çevresindekileri anlamasında, gerektiğinde davranışlarında değişiklik yapmasında dolayısıyla öğrenmesinde ve öğrenmeye yönelik motivasyonunda önemli bir yeri olduğu ifade edilebilir.

Eğitim kurumlarında bazı öğrencilerin derse, konuya ilgili veya karşılaşılan probleme çözüm bulmaya istekli oldukları gözlenirken, bazı öğrencilerin ise derslerde isteksiz oldukları, karşılaştıkları problemlere çözüm bulmada mücadele etmek yerine daha çok problemden kaçmayı tercih ettikleri görülmektedir. Öğrenciler arasındaki bu farklılığın birçok nedeninden biri de onların sahip oldukları motivasyondur. Özgünger'e (2021) göre motivasyon, bir eylemi gerçekleştirmek için gereken istek ve enerjiyi içeren organizmayı harekete geçiren itici bir güç olup öğrencinin öğrenme sürecinde beklenen davranışı sergilemeye istekli hale gelmesinde etkili olduğundan, öğrenme-öğretme sürecinin kalitesini ön plana çıkaran en önemli etkenlerden birisidir. Ergül'e (2005) göre motivasyon bir ya da birden çok insanı, belirli bir yöne (gaye ve amaca) doğru sürekli biçimde harekete geçirmek için yapılan çabaların toplamıdır. Akbaba'ya (2006) göre motivasyon kavramı güdülenme ile eş anlamlı olarak kullanılmakta, öğrenme için gerekli ön şartlardan biri olarak görülmektedir. Yeterince güdülenmemiş bir öğrenci, öğrenmeye hazır hale gelmemiştir. Motive olmuş öğrencilerin öğrenmeye hazır olarak sınıfa geldikleri, sunulan içeriğe ilgi gösterdikleri ve sınavlar için çalıştıkları ifade edilebilir.

Çocuğun topluma ve sosyal yaşantılara karşı tepkilerinin şekli, başkalarıyla nasıl iletişim kuracağı yaşamının ilk yıllarındaki öğrenme tecrübelerine bağlıdır. Bu tecrübeler de çocuğa sunulan sosyal imkanlara, bu imkanları değerlendirebilmek için sahip olduğu motivasyona, öğretmen ve yetişkinlerin yol gösterici rehberliğine bağlıdır. Bütün bu faktörler onun sosyal becerileri kazanarak sosyalleşmeyi öğrenmesini, bulunduğu sınıf ya da oyun grubu içindeki yerini ve sosyal gelişimini etkiler.

Sosyal beceriler, bireyin hem kendisinin hem de diğer bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını çeşitli etkileşimlerde anlaması ve o anlayışa uygun davranışlar gösterebilmesi olarak ifade edilmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Sosyal beceriler, öğretmen, ebeveyn ve akranlar gibi birey açısından önemli kişiler tarafından sosyal yeterliliğe ilişkin yargılara yol açan davranışlar olarak da ifade edilebilir. Aynı zamanda sosyal beceriler, çocukların ve gençlerin kişilerarası ilişkilerinin kalitesini oluşturması, sürdürmesi ve geliştirmesi için kullanılan araçlardır (Gresham, 2002). Özellikle ilkökul kademesindeki öğrencilerin kendilerini ifade edebilmeleri, özgüven kazanabilmeleri, aileleri ve çevresindekilerle ilişkiler kurabilmeleri, arkadaşları tarafından kabul görebilmeleri, sosyal anlamda bağımsızlık kazanmaları gibi becerilerinin geliştirilmesi yönündeki çabalarının temelinde onlara sosyal davranışlar kazandırma, sosyal ortamlara uygun davrandıklarında destekleme ve onları sosyal becerileri kazanmaya motive etme amaçları yer almaktadır. Bu sebeple, öğrencilere örgün öğretimin her bir basamağında, özellikle ilkökul kademesinde sosyal becerilerin kazandırılması, pekiştirilmesi ve geliştirilmesi için çaba gösterilmelidir. Yapılan araştırmalar öğretmenlerin sosyal becerilerin kazandırılması için düzenledikleri etkinliklerin, öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermekte (Baumgart, vd.,1991; Blank, vd.,2000; Ebrahim, 2012), bu becerilerin kazanılması, öğrencinin akademik başarısında, sosyal ilişkilerinde, sosyal uyumlarında etkili bir etken olabilmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

İlkokul kademesinde öğrencilerin duygularını ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanacak olan bir eğitim programının öğrencilerin öğrenmeye yönelik motivasyonlarında, duygularını ifade etme becerilerinin gelişiminde ve sosyal becerilerinde olumlu etkiler bırakacağı düşünülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin duygularını tanımlarının, sözlü ya da sözsüz olarak ifade etmelerinin, çevresindekilerin duygularını anlamalarının böylece öğrenmeye açık hale gelmelerinin, öğrenmeye yönelik motivasyonlarının artması üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Bunlara ek olarak öğrencilerin hem kendileri ile hem çevrelerindekiyle kuracakları iletişimde sahip olmaları gereken sosyal becerileri kazanmalarını sağlayacak sosyal beceri eğitiminin de duyguları ifade etme üzerinde olumlu etkileri olacağı tahmin edilmektedir. Diğer bir ifade ile bir öğrenci girdiği sosyal ortamda nasıl davranması ve iletişim kurması gerektiğini biliyorsa kendisini daha rahat hissedecek ve iletişime açık hale gelecektir. Bu nedenle öğrencilerin duygularını ifade etmelerini sağlayacak bir eğitim programı hazırlanmış, bu eğitim programı öğrencilere uygulanmış ve eğitim programının öğrenmeye yönelik motivasyon, duygularını ifade etme becerilerinin gelişiminde ve sosyal beceriler üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Motivasyon, duyguları ifade etme ve sosyal beceriler ile ilgili yapılan araştırmalar bu değişkenler arasında ilişkilerin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda ulaşılabilen alan yazınında motivasyon ve sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Motivasyonla sosyal beceriler arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında, Özbey ve Aktemur Gürler (2019) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre çocukların motivasyon düzeyleriyle sosyal beceri düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Yıldız vd. (2017) tarafından yapılan araştırmada ise öğrencilerin fen öğrenimine yönelik motivasyonları ve sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Duyguları ifade etme ile sosyal beceriler arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında sosyal beceriler içerisinde duygulara yönelik beceriler alt başlığı içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle duyguları ifade etme becerilerinin doğrudan sosyal becerilerle ilişkisine bakılmamış, başka değişkenlerle ele alınmış ve araştırılmıştır (Çarkıt ve Yalçın, 2018; Dağda, 2017; Ersan, 2017; Liman, 2021; Sevinç ve Taş, 2020). Dolayısıyla yapılan alan yazın taramasında duyguları ifade etme ile sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara rastlanılamamıştır. Benzer şekilde duyguları ifade etme ile motivasyon arasında yapılan herhangi bir çalışma da bulunamamıştır.

Bu araştırma ilkökul öğrencilerinin duygularını ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik olarak grup rehberliği eğitim programı tasarlanmıştır. Yapılan araştırmalarda motivasyon, duyguları

ifade etme ve sosyal becerilerin birlikte incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu amaçla araştırmacının genel amacı “ilkokul öğrencilerinin duygularını ifade etmeye yönelik grup rehberliği programının hazırlanması ve bu programın öğrencilerin motivasyonlarına, duyguları ifade etme becerilerine ve sosyal becerilerine etkisinin belirlenmesi” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik olarak hazırlanan grup rehberliği eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme öğeleri nasıl düzenlenmelidir?

2. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun motivasyon ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

3. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun duyguları ifade etme becerileri ölçeğinden aldıkları öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

4. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun sosyal beceri ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, veri toplama araçları, takip edilen işlemler ve verilerin analizine yönelik bilgiler bulunmaktadır.

Araştırmanın deseni

Bu araştırma nitel ve nicel araştırmanın bir arada kullanıldığı karma yöntem araştırmasıdır. Karma yöntem araştırması, araştırmacının araştırma problemlerini anlamak için nicel (kapalı uçlu) ve nitel veriler (açık uçlu) topladığı iki farklı veri setini birbiriyle bütünleştirdiği daha sonrasında bu iki veri setini bütünleştirmenin avantajlarını kullanarak sonuçların çıkarıldığı bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2021; Balcı, 2015; Fırat, Kabakçı Yurdakul ve Ersoy, 2014). Karma yöntem araştırmalarında birçok desen kullanılmaktadır. Bunlar yakınsayan paralel desen, açıklayıcı sıralı desen, keşfedici sıralı desen, iç içe desen, dönüştürücü desen ve çok aşamalı desen olarak sıralanabilir (Creswell ve Plano Clark, 2014). Çok aşamalı desen; araştırmacının birçok karma yöntem projesini, bazen karma yöntemde yakınsayan ya da sıralı yaklaşımları, bazen de nicel ve nitel çalışmaları uzun dönem araştırmalarda kabul gören objektiflere yoğunlaşarak kullandığı bir yaklaşımdır (Creswell, 2014). Bu araştırmada öğrencilerin duygularını ifade etme becerilerini geliştirmek amacıyla grup rehberliği eğitim programı geliştirilmiş ve bu süreçte programın geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında nitel ve nicel veriler toplanmış diğer bir ifade ile çok aşamalı desen kullanılmıştır. Bu desen ile araştırmada daha derinlemesine veriler elde edilebileceği düşünülmüştür.

Karma yöntemde gerçekleştirilen bu araştırmanın nitel kısmında görüşme tekniği ve doküman incelemesi kullanılarak eğitim programının öğeleri hazırlanmıştır. Görüşme tekniği ile gözlenemeyen anlamaya çalışılmaktadır. Doküman incelemesi ile de araştırılması hedeflenen olgu ya da olaylar hakkında bilgi barındıran yazılı dokümanların analizi yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nicel kısmında ise ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel bir çalışma yapılmıştır. Ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desende, deney grubu ve kontrol grubu rastgele, atama yapılmaksızın seçilir, her iki gruba da ön test ve son test uygulanır, deneysel işlem ise yalnızca deney grubuna yapılır (Creswell, 2014). Araştırmanın deseni Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın deseni

Nitel Kısım	Görüşme		Doküman incelemesi			
		Dördüncü sınıf 10 öğrenci		Duyguları ifade etme ile ilgili yazılı kitaplar, psikoeğitim programları, tezler		
Nicel Kısım	Gruplar	Ön test	Deneysel işlem		Son test	
	Deney grubu	Duyguları İfade Etme Ölçeği	İfade	Duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için	Duyguları Ölçeği	İfade Etme

	İlköğretim Birinci Kademedede Eğitimde Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ÖT1	Birinci Kademedede Eğitimde Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ÖT1	hazırlanan rehberliği programı X	grup	İlköğretim Kademedede Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ST1	Birinci Eğitimde Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ST1
Kontrol grubu	Duyguları İfade Etme Ölçeği İlköğretim Birinci Kademedede Eğitimde Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ÖT2	İfade Etme Ölçeği İlköğretim Birinci Kademedede Eğitimde Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ÖT2			Duyguları İfade Etme Ölçeği İlköğretim Birinci Kademedede Eğitimde Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ST2	Birinci Eğitimde Motivasyon Ölçeği Sosyal Beceri Ölçeği ST2

(ÖT1: Deney grubuna uygulanan ön test ölçümleri; ÖT2: Kontrol grubuna uygulanan ön test ölçümleri; ST1: Deney grubuna uygulanacak olan son test ölçümleri; ST2: Kontrol grubuna uygulanacak olan son test ölçümleri; X: Duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanan grup rehberliği eğitim programı)

Araştırmanın bir bağımsız değişkeni ve üç bağımlı değişkeni bulunmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkeni duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanmış grup rehberliği eğitim programıdır. Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden ilki öğrencilerin duyguları ifade etme becerileri, ikincisi motivasyonları, üçüncüsü ise sosyal becerileridir. Araştırmada deney ve kontrol grubuna duyguları ifade etme ölçeği, motivasyon ölçeği ve sosyal beceri ölçeği ön test olarak uygulanmış, sadece deney grubuna grup rehberliği eğitim programı uygulandıktan sonra adı geçen ölçekler bu kez son test olarak deney ve kontrol grubuna uygulanmıştır. Araştırmanın nitel verilere dayalı olarak (görüşme ve doküman incelemesi) duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanmış grup rehberliği eğitim programı geliştirilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu

Nitel kısım çalışma grubu

Bu araştırmada ihtiyaç analizi kapsamında yapılan görüşmelerde dördüncü sınıf öğrencileri arasından kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılarak 10 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklemde araştırmacı tarafından yakın ve ulaşılması kolay olan bir grubun seçilebilmesi amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada da aynı amaç hedeflendiğinden bu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

Görüşme yapılan öğrencilerin çoğunluğunun kız, dokuz yaşında, tamamının anne-babalarının birlikte ve babalarının çoğunluğunun üniversite mezunu oldukları, annelerin çoğunluğunun ev hanımı, babaların ise diğer meslek grubunda (özel sektör, kuyumcu, astsubay) oldukları görülmüştür.

Nitel kısım çalışma grubu

Bu araştırmada araştırmacının görev yapmakta olduğu kamuya ait bir ilkokulda öğrenim görmekte olan toplam 150 dördüncü sınıf öğrencisi kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklemde araştırmacı tarafından yakın ve ulaşılması kolay olan bir grubun seçilebilmesi amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada da aynı amaç hedeflendiğinden bu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Öğrencilere duygularını ifade etme, motivasyon ve sosyal beceri ölçekleri uygulanmış, uygulama sonuçları analiz edilerek, ortalama puan belirlenmiş, ortalamının altında kalan 60 öğrenci çalışma grubu olarak belirlenip deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerden deney ve kontrol grubunda daha çok erkek öğrencilerin olduğu; deney grubunda dokuz yaşındaki öğrencilerin, kontrol grubunda ise daha çok 10 yaşındaki öğrencilerin yer aldığı; deney ve kontrol grubunda iki kardeşi olan öğrencilerin çoğunlukta olduğu; deney grubunda yer alan öğrencilerin çoğunluğunun anne-babalarının birlikte olduğu, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ise tamamının anne-babasının birlikte olduğu; deney ve kontrol

grubunda yer alan öğrencilerin annelerin çoğunluğunun ev hanımı, babalarının ise diğer meslek grubunda (aşçı, eczacı, kuyumcu, ilaç mümessili) yer almaktadır.

Eğitim programının geliştirilmesi süreci

Araştırmanın bu bölümünde deney grubuna yönelik duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanmış grup rehberliği eğitim programının geliştirme aşamasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Duyguları İfade Etme Becerilerini Geliştirmek için Hazırlanmış Grup Rehberliği Eğitim Programının Geliştirilmesi Süreci

Duyguları ifade etme becerileri grup rehberliği eğitim programını geliştirmek amacıyla Taba program geliştirme modeli temel alınmıştır. Taba, bir eğitim programının üst düzey yetkililer tarafından geliştirilmesi yerine öğretmenler tarafından tasarlanması gerektiğine inanmış ve öğretmenlerin öncelikle kendi okullarındaki öğrencilere belirli öğretme-öğrenme üniteleri oluşturarak program geliştirme sürecine başlamaları gerektiğini vurgulamıştır. Taba aynı zamanda eğitim programında hedeflerin analiz edilerek program geliştirmeye başlanması gerektiğine, hedeflere uygun öğrenme yaşantıları seçimine ve uygulanmasına, değerlendirme sürecinin oluşturulmasına önem vermiştir. Taba modeli, ihtiyaçların tespiti, hedeflerin belirlenmesi, içeriğin seçimi, içeriğin düzenlenmesi, eğitim durumlarının seçilmesi, eğitim durumlarının düzenlenmesi, neyin nasıl değerlendirileceğinin ve değerlendirme araçlarının belirlenmesi basamaklarını içermektedir. Bu bakımdan Taba'nın tümevarımsal bir yaklaşımı desteklediği görülmektedir. Taba program geliştirme modeli temel alınarak hazırlanan "Duyguları ifade etme becerileri grup rehberliği programı" modeli Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. *Duyguları ifade etme becerileri grup rehberliği eğitim programı modeli*

Şekil 1’de görüldüğü gibi model üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama eğitim programının geliştirilmesi sürecidir. İkinci aşama uygulama süreci ve üçüncü aşama değerlendirme sürecidir. Modelin ilk aşaması olan geliştirme süreci altı basamaktan oluşmaktadır.

Geliştirilme aşamasının ilk basamağında yer alan ihtiyaç analizi, programın hedeflerine kaynak oluşturması amacıyla birey, toplum ve konu alanı hakkında bilgi toplama işlemidir (Akpınar, 2011). İhtiyaç analizi yapılırken kullanılan birçok yaklaşım bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında ihtiyaç analizi yaklaşımlarından betimsel yaklaşımdan yararlanılmıştır. Betimsel yaklaşımda belirli olgu veya eğitim yaşantılarından ortaya çıkan durumla ilgilenilir. Bir nesnenin yokluğu, eksikliği ile ortaya çıkan zararlar o nesnenin varlığının ortaya çıkaracağı faydadan hareketle ihtiyaç belirlenmesi yapılır (Demirel, 2015). Öğrencilerin duygularını ifade etme becerilerinin geliştirilmesine yönelik ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla öğrencilerle görüşmeler yapılmış, alanyazında yer alan programlar incelenmiş ve kazanımlar belirlenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda öğrenciler, duyguları ifade etme, onları anlatma, rahatlatma, empati kazanma ihtiyaçları olduklarını belirtmişlerdir. Ö1 ihtiyaçlarla ilgili olarak;

“Duygularımızı anlatırsak sıkıntılarımıza çözüm bulabilirler, sevinçlerimizi paylaşırsak onlarda mutlu olurlar”

Ö2 ihtiyaçlarla ilgili olarak;

“İçimizi boşaltıp, duygularımızı anlatınca sakin oluruz, rahatlarız”

Ö7 ihtiyaçlarla ilgili olarak;

“Empati kurulursa daha iyi olabilir”

Ö10 ihtiyaçlarla ilgili olarak;

“Duygular üzüldüğümüzde, mutlu olduğumuzda, önemli bir olay olduğunda ifade edilmeli” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Yapılan doküman incelemesinde alanyazında yer alan Kuzucu (2006), Erkan (2004) programları incelenmiş ve ilkökul kademesindeki öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun olarak duygularını ifade etme, onları anlatma, rahatlatma, empati kazanma/kurma ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiği ortaya çıkmış, belirlenen bu ihtiyaçların giderilmesine yönelik hedeflerin yazım sürecine geçilmiştir. Öğrencilerin duygularını ifade etmelerini sağlayacak bir eğitim programının kazanımları belirlenmiştir. Kazanımlar, öğrencilerin duygularını ifade etme, onları anlatma, rahatlatma, empati kazanma ihtiyaçlarına yönelik olarak oluşturulmuştur. Ardından birbiri ile ilişkili kazanımlar bir araya getirilmiş ve programın kaç oturumda tamamlanabileceği belirlenmiştir. Kazanımlar program geliştirme ve öğretim alanı iki uzmandan görüş alınarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Programın içeriği ve etkinliklerin süresi hesaplanarak sekiz oturumda tamamlanması planlanmış programın kazanımlarına yönelik içeriklerin seçimi ve düzenlenmesi çalışmalarına başlanmıştır.

İçerik düzenlemede doğrusal programlama yaklaşımdan yararlanılmıştır. Doğrusal programlama yaklaşımı, birbiri ile ardışık sıralı, yakın ilişkili ve zorunlu ya da önkoşul öğrenmelerin ağırlıklı olduğu konuların düzenlenmesinde kullanılır (Demirel, 2015, s.127). İhtiyaç analizi sonuçları temel alındığında öğrencilerin duyguların farkına varma, ifade etme gibi ihtiyaçları olduğu tespit edilmiştir. Bu ihtiyaçlara dayanarak oluşturulan örnek bir doğrusal içerikte; duygunun belirli bir nesnenin ve olayın insanın iç dünyasında bıraktığı izlenim, his olduğu, duygunun farkına varmanın sosyal yaşamımızda insanlarla olan iletişimimizde bize yardımcı olduğu, sorunlarımızı ifade ederken duygularımızı işin içine kattığımızda onları uygun ve doğru bir şekilde ifade ettiğimizde sorunlarımızı daha rahat çözebilmemizi sağladığı, duyguları ifade etmenin yollarının onları ifade etmek olduğu öğrencilerle birlikte işlenmiştir.

İçeriğin kazandırılmasını sağlayacak öğrenme yaşantılarının oluşturulmasında Kuzucu (2006) ve Erkan (2004) tarafından geliştirilen etkinlikler yanında araştırmacı tarafından geliştirilen oyunlar ve hikâyelerden de yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen öğrenme yaşantılarında kazanımın bilişsel, duyuşsal, psikomotor olma duruma, öğrencilerin yaşına, okulun sahip olduğu olanaklara ve zamana göre etkinlikler hazırlanmıştır.

Sınama durumları ögesi oluşturulurken her bir kazanıma öğrencilerin ulaşma durumunu belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen rubrik, akran değerlendirme formu, yarı dolu yarı boş kavram haritaları, cümle tamamlama testi, öz değerlendirme formu ve gözlem ölçme-değerlendirme araçları kullanılmıştır. Ölçme araçlarının hazırlanmasında kazanımın türüne, değerlendirme için ayrılan süreye, öğrencilerin gelişim özelliklerine dikkat edilmiştir. Geliştirilen ölçme araçları eğitim programları ve öğretim alanı iki uzmandan görüş alınarak son haline getirilmiştir. Hazırlanan ölçme araçları oturum sonlarında öğrencilere uygulanmıştır.

Böylece duyguları ifade etmeye yönelik bir eğitim programı geliştirilmiştir. Program toplam on kazanım, on bir öğrenme yaşantısı ve sekiz değerlendirme ögesinden oluşmaktadır. Hazırlanan taslak program; eğitim programları ve öğretim alanından iki profesör ve bir doçent ile PDR alanından bir doçent tarafından incelenmiş, uzman dönütleri doğrultusunda programın bazı kazanım ifadelerinde düzenleme yapılmış, programın yedinci oturumunda içeriğe yeni bir etkinlik eklenmiştir. Böylece uzman görüşleri dikkate alınarak program revize edilerek son şekli verilmiştir.

Duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan eğitim programında Gagne'nin öğretim etkinlikleri modeli temel alınmıştır. Gagne'nin öğretim etkinlikleri modeli dikkati çekme, öğrenciyi hedeften haberdar etme, önceki öğrenmelerin hatırlanmasını teşvik etme, uyarıcının sunulması, öğrenme rehberliği sağlama, performansı ortaya çıkarma, bilgilendirici geri bildirim verme, performansın değerlendirilmesi, saklama ve aktarımın geliştirilmesi aşamalarından oluşmaktadır (Gagne, 2000).

Duyguları İfade Etme Becerilerini Geliştirmek Amacıyla Hazırlanmış Grup Rehberliği Eğitim Programının Uygulama Süreci

Grup rehberliği eğitim programı uygulama sürecinden önce öğrencilerin yaşlarının küçük olması nedeniyle ebeveynleri bilgilendirilmiş, veli onam formları imzalatılarak onayları alınmıştır. İzleyen süreçte öğrencilere grup rehberliği programının amacı, içeriği, uygulama süreci hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bu bağlamda uygulamanın haftada kaç gün ve kaç ders saati yapılacağı, programı uygulama sürecinde hangi araç-gereçlerin kullanılacağı konularında açıklamalarda bulunulmuştur.

Öğrenci ve ebeveynleri bilgilendirme sürecinden sonra uygulama aşamasına geçebilmek için deney ve kontrol grubunda yer alacak öğrencilerin seçimi gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla araştırmacı tarafından duygularını ifade etme, motivasyon ve sosyal beceri ölçekleri uygulanmış, ölçeklerden elde edilen puanlar değerlendirilerek deney ve kontrol grubuna 30'ar öğrenci olmak üzere toplam 60 öğrenci seçilmiştir.

Eğitim programının uygulama sürecinde program, deney grubunda yer alan 30 öğrenciye, 8 oturum olarak, dört hafta boyunca haftada iki gün (Salı-Cuma günleri) iki ders saati (1.ve 2.dersler-60 dakika) olmak üzere uygulanmıştır. Program 12 Aralık 2023 tarihinde uygulamaya başlanmış ve 5 Ocak 2024 tarihinde, dört haftada tamamlanmıştır. Program boyunca öğrencilerle birlikte her bir oturum kapsamında rehberlik etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Oturum sonlarında ölçme ve değerlendirme yapabilmek amacıyla öz değerlendirme formları, akran değerlendirme formları, cümle tamamlama testleri, rubrikler, yarı dolu yarı boş kavram haritaları, yapılandırılmış grid, gözlem formları uygulanmış, sonrasında öğrencilere dönüt verilmiştir. Her bir oturumda elde edilen veriler bu ölçme araçlarıyla değerlendirilmiştir.

Duyguları İfade Etme Becerilerini Geliştirmek Amacıyla Hazırlanmış Grup Rehberliği Eğitim Programının Değerlendirme Süreci

Eğitim programlarının değerlendirilmesine yönelik birçok model bulunmaktadır. Tyler tarafından geliştirilen hedef dayalı değerlendirme modeli, kendi program geliştirme modeline dayanmaktadır. Bu değerlendirme modelinde niceliksel verilerden yararlanır. Değerlendirme sürecinde öğrenci davranışları sürecin başında ve sonunda olmak üzere iki kez ölçülerek hedeflere ulaşma durumu tespit edilir (Demirel, 2015). Araştırmanın başında öğrencilere duyguları ifade etme ölçeği, motivasyon ölçeği ve sosyal beceri ölçeği ön test olarak uygulanmıştır. Programın değerlendirilmesi amacıyla da uygulamanın son günü deney grubunda yer alan öğrencilere, öğrenci sayısı kadar çoğaltılan testler son test olarak uygulanmıştır. Bu uygulama yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Deney grubunda yer alan

öğrencilere yapılan son test tamamlandıktan sonra kontrol grubunda yer alan öğrencilere de son test uygulanmıştır. Öğrencilerin aldıkları puanlar SPSS 21 programına girilerek öğrencilerin ön test ve son testlerden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Böylece aldıkları toplam puanlara bakılarak öğrencilerin duyguları ifade etme becerilerinde, motivasyonlarında ve sosyal beceri düzeylerinde herhangi bir değişim olup olmadığı değerlendirilmiştir. Daha sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek amacıyla normallik testleri, ön test ve son test arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla, t testi ve korelasyon analizi uygulanarak analiz sonuçları değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrenci görüşme formu, duyguları ifade etme ölçeği, ilköğretim birinci kademedeki eğitimde motivasyon ölçeği, sosyal beceri ölçeği veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Öğrenci Görüşme Formu

Eğitim programının ihtiyaç analizi aşamasında öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken araştırma konusuyla ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazında yer alan duyguları ifade etme becerileri ile ilgili psikoeğitim programları (Kuzucu, 2006), yazılı kitaplar (Erkan, 2004), tezlerden (Ersan, 2017; Kaya, 2021; Kurtuluş, 2022; Kuzucu, 2006; Liman, 2021; Makas, 2019; Özcan, 2022; Sevinç, 2019; Yılmaz, 2020) yararlanılmıştır. Alanyazın taramasından elde edilen bilgilere dayalı olarak 10 tane görüşme sorusu içeren form oluşturulmuştur. Görüşme formu hazırlandıktan sonra yapı, dil ve kapsam geçerliği için eğitim bilimleri bölümünden bir alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Alan uzmanından gelen dönütlere göre düzenlemeler yapılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir. Son hali verilen görüşme formunda 10 soru yer almaktadır. Görüşme formu yarı yapılandırılmış olarak tasarlanmış, süreçte öğrencilerin duygularını ifade etme becerileri konusunda ayrıntılı bilgi edinmek için öğrenci cevaplarına göre duygularını nasıl ifade ettikleri, duyguları ifade etmenin ne işe yarayabileceği, duyguları ifade etme konusunda zorlanıp zorlanmadıkları sorularının sorulabileceği konusunda ön hazırlık yapılmıştır.

Duyguları İfade Etme Ölçeği

Penza-Clyve ve Zeman (2002) tarafından geliştirilen “Duyguları İfade Etme Ölçeği” araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Duyguları ifade etme ölçeği, 16 madde ve 2 boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, 9-12 yaş arası çocukların duygularını ifade etmelerinin iki eksik yönünü incelemeyi amaçlamıştır. Bunlar; duygu farkındalığı eksikliği ve olumsuz duyguları ifade etme konusunda motivasyon eksikliğidir. Ölçeğin her iki boyunda alınan puan yükseldikçe duygu farkındalığı ve olumsuz duyguları ifade etme konusunda motivasyon eksikliği artmaktadır. Ölçek maddeleri 5’li likert tipindedir (Hiç doğru değil:1, biraz doğru: 2, kısmen doğru:3, çoğunlukla doğru:4, kesinlikle doğru:5). Ölçeğin tamamında alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 16’dır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin orijinalinde toplam güvenilirlik katsayısı verilmemiş, alt boyutlarda güvenilirlik katsayısına yer verilmiştir. Duygu farkındalığı eksikliği boyutunda Cronbach Alpha değeri. 83, olumsuz duyguları ifade etme konusunda motivasyon eksikliği boyutunda Cronbach Alpha değeri. 81 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .73 olarak tespit edilmiştir.

Ölçekte yer alan maddelere örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

“Duygularımı kendime saklamayı tercih ederim”

“Kendimi nasıl hissettiğim ile ilgili konuşmayı sevmem”

“Kötü bir olay olduğunda, kendimi patlayacakmış gibi hissederim”

“Başkalarının duygularını incitmemek için gerçekte nasıl hissettiğimi göstermem”.

İlköğretim Birinci Kademedeki Eğitimde Motivasyon Ölçeği

Vallerand, Blais, Brière ve Pelletier (1989) tarafından orijinali Fransızca olarak geliştirilmiş İlköğretim Birinci Kademedeki Eğitimde Motivasyon Ölçeği, Kara (2008) tarafından Türkçeye

uyarlanmıştır. Ölçek, ilköğretim birinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin motivasyonlarını ölçmeyi amaçlayan toplam 12 maddeden ve dört boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, özdeşleşmiş dışsal motivasyon, motivasyonsuzluk, içe yansıtılmış dışsal motivasyon ve içsel motivasyon şeklinde adlandırılmıştır. Kara (2008) tarafından yapılan uyarılama sonucunda da ölçeğin orijinalindeki gibi dört boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır ve her boyut altında üçer madde yer almaktadır. Ölçeğin her bir maddesinde okula gitmenin ve öğrencinin kendisinden beklenen davranışları sergilemesinin sebebini açıklayan durumlar vurgulanmıştır. Ölçek maddeleri 5'li likert tipindedir (çok sık: 5, sık sık: 4, ara sıra:3, nadiren: 2, hemen hemen hiç:1). Ölçeğin tamamında alınabilecek en yüksek puan 60, en düşük puan ise 16'dır. Kara (2008) tarafından Türkçe uyarılması yapılan ölçek üçlü likert tipinde puanlanmıştır (Evet= 3, Fikrim Yok= 2 ve Hayır= 1). Ölçekte olumsuz madde bulunmamaktadır. Bu araştırma kapsamında Kara (2008) tarafından uyarılan ölçeğin kullanılabilirliği amacıyla yazardan e-posta yoluyla kullanım izni alınmıştır. Vallerand ve arkadaşlarının (1989) hazırladıkları ölçeğin Fransızca versiyonunda Cronbach Alpha değerlerinin .62 ile .86 arasında olduğu, Kara (2008) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan versiyonunda da Cronbach Alpha değerleri ölçeğin geneli için .84, Özdeşleşmiş Dışsal Motivasyon Boyutu için .79, Motivasyonsuzluk Boyutu için .78, İçe Yansıtılmış Dışsal Motivasyon Boyutu için .80 ve İçsel Motivasyon Boyutu için .78 olduğu görülmüştür. Ölçeğin bu araştırma kapsamında hesaplanan Cronbach Alfa değeri ölçeğin geneli için .57, Özdeşleşmiş Dışsal Motivasyon Boyutu için .64, Motivasyonsuzluk Boyutu için .68, İçe Yansıtılmış Dışsal Motivasyon Boyutu için .86 ve İçsel Motivasyon Boyutu için .42 olarak görülmüştür.

Ölçekte yer alan maddelere örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

“Okul ile ilgili çalışmalarımı ya da ödevlerimi kendi iyiliğim için yapıyorum”

“Okul ile ilgili ödev ve sorumluluklarımı yapıyorum ancak bana ne yarar sağlayacağını bilmiyorum”

“Okul ile ilgili ödevlerimi, öğretmenim ve ailem istediği için yapıyorum”

“Okulda verilen ödevlerimi yapınca mutlu oluyorum”.

Sosyal Beceri Ölçeği

Sosyal beceri ölçeği Kocayörük Yaya (2000) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 20 maddeden ve tek boyuttan oluşmakta ve öğrencilerin sosyal beceri davranışı gösterme durumunu ölçmektedir. 4'lü likert tipinde (hiç:1, bazen:2, genelde:3, tamamen:4) olan ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan 80'dir. Ölçeğin orijinalinde Cronbach Alpha değeri .75 olarak görülmüştür. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha değeri .73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bu çalışmada kullanılabilirliği için ölçek sahibinden e-posta yoluyla izin alınmıştır.

Ölçekte yer alan maddelere örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

“Grup içinde konuşmak istediğimde izin alırım”

“Grup içinde rahatlıkla konuşurum”

“Sınıfa yeni gelen bir arkadaşın yanına gidip onunla tanışırım”

“Hoşlandığım insanlarla yakınlık kurarım”.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Nicel ve nitel veri toplama araçlarının etik açıdan uygunluğunun tespiti için Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 165772 sayılı ve 19.09.2023 tarihli yazısı ile etik kurul izni; ölçeğin uygulanabilirliği ve katılımcılarla görüşme yapılabilmesi için de Kahramanmaraş İl Millî Eğitim Müdürlüğünden E-35776031-605.01-87079546 sayılı yazıyla araştırma izni alınmıştır.

Bu bölümde verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir. Nicel ve nitel verilerin toplanması ve analizi ayrı iki başlık altında ele alınmıştır.

Nitel verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın nitel verilerinin toplanması için doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Doküman incelemesi kapsamında; “Duyguları ifade etme” anahtar kelimesi kullanılarak, 2006 yılından 2023 yılına kadar yapılmış bütün çalışmalara, ulusal tez merkezi, google akademik, üniversite kütüphanesinin uzaktan veri tarama sistemi (<https://yordam.bozok.edu.tr>) aracılığı ile ulaşılmaya çalışılmış, yapılan literatür taraması kapsamında; grup rehberliği programları, psikoeğitim programları, sınıf rehberlik programları, makale, yüksek lisans ve doktora tezleri taranmıştır. Tarama sonucunda ulaşılan iki yayın; Kuzucu (2006) tarafından hazırlanmış olan duyguları ifade etme becerileri psikoeğitim programı ve Erkan (2004) tarafından yazılmış olan örnek grup rehberliği etkinlikleri kitabıdır. Ulaşılan dokümanlar betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin daha önceden belirlenmiş olan temalara ya da görüşme ve gözlem sonuçlarına göre düzenlenmesi ve yorumlanmasını içerir. Amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224). Betimsel analizde “ilkokul” ve “duygu” temaları altında yer alan etkinlikler belirlenmiş, düzenlenmiş ve eğitim programında kullanıma uygun hale getirilmiştir. Duygu teması altında duyguları fark etme ve ifade etmeye yönelik etkinlikler ilköğrencilerine uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

Nitel verilerin toplanması için yararlanılan bir diğer araç “görüşme formu” dur. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanacak olan grup rehberliği eğitim programının geliştirilmesinde kullanılmak üzere, on öğrenciye uygulanmış, duyguları ifade etme becerileri ile ilgili ihtiyaçları tespit edilmiştir. Bu süreçte ihtiyaç analizi belirleme yaklaşımlarından betimsel yaklaşım tercih edilmiştir. Betimsel yaklaşım, belirli olgu ya da eğitim yaşantılarından ortaya çıkan durumla ilgilenir. Bir nesnenin yokluğu ile ortaya çıkan zararlar o nesnenin varlığının ortaya koyacağı faydadan hareketle ihtiyaç belirlenmesi sürecidir (Demirel, 2015, s.73). Bu yaklaşımın kullanılma gerekçesi var olan durumun ortaya konularak buradan hareketle ihtiyaca cevap vermektir. Öğrencilerin görüşleri okulun rehberlik servisinde, 12.10.2023-25.10.2023 tarihleri arasında hafta içi günlerde, 13.00-17.00 saatleri arasında, soruların yüz yüze sorulması ve yanıtların kâğıt-kalemle kayıt altına alınması yolu ile gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Öğrencilerden alınan görüşler deşifre edilerek bilgisayara aktarılmış ve analize hazır hale getirilmiştir. Öğrencilerden toplanan verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde, daha önceki analizlerden yararlanarak/literatür taraması yapılarak belirlenen duyguları ifade etme anahtar kelimesine göre öğrencilerin yanıtları düzenlenmiştir. Analiz sonucunda oluşturulan temalar; ilköğretim ve duygudur. Bu temalara göre öğrenci ihtiyaçlarının duygularını ifade etme, onları anlatma, rahatlatma, empati kazanma olduğu görülmüştür.

Nicel verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın nicel kısmında, üç bağımlı değişkene ilişkin veriler toplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden olan duyguları ifade etme düzeyini ölçmek için, Penza-Clyve ve Zeman (2002) tarafından geliştirilmiş olan “Duyguları İfade Etme Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek, çalışma kapsamında araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. İkinci bağımlı değişken olan motivasyon düzeylerini ölçmek için Kara (2008) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “İlköğretim Birinci Kademe Eğitimde Motivasyon Ölçeği” kullanılmıştır. Üçüncü bağımlı değişken olan sosyal beceri düzeylerini ölçmek için de Kocayörük Yaya (2000) tarafından geliştirilmiş olan “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekler deney ve kontrol gruplarına bu araştırma kapsamında geliştirilen grup rehberliği programı uygulanmadan önce ön test; deney grubuna grup rehberliği programı uygulandıktan sonra her iki gruba son test olarak uygulanmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından öğrenciler okulun çok amaçlı salonunda toplanmış ve öncesinde ölçeklerle ilgili ön bilgiler verilmiştir. Ardından ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Ölçekleri doldururken zorlanan öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmıştır. Toplanan veriler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verileri toplamak için Milli eğitim müdürlüğünden alınan E-35776031-605.01-87079546 sayılı izin alınmıştır.

Nicel verilerin analizinde SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Değişkenleri ayrı ayrı incelemek yerine ilk olarak bu değişkenlerin bir bütün olarak bağımsız değişkenden (Duyguları ifade etmeye yönelik grup rehberliği uygulaması) etkilenip etkilenmediği araştırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına yönelik ön-test ve son-test sonuçlarının anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit edebilmek için aşağıdaki testler kullanılmıştır:

1. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin motivasyon ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında grup içi anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla bağımlı gruplar t testi,

2. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin duyguları ifade etme ölçeğinden ve sosyal beceri ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında grup içi anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla bağımlı gruplar t testi,

3. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sosyal beceri ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında grup içi anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla bağımlı gruplar t testi uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin anlamlılık değerleri minimum $p < .05$ düzeyinde sınanmış ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak başlıklar ve tablolar halinde gösterilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin analizlerde SPSS 21.0 programı ve JASP programı kullanılmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Bu araştırmanın nicel kısmında kullanılan ölçme araçlarının ölçmek istediği nitelikleri ne kadar ölçebildiği açıklanmıştır. İçerik-kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla ölçme araçlarının beklenen davranışları ölçme oranları ayrıntılı olarak verilmiştir. Yapı geçerliği için ölçülmek istenen kuramsal yapıya ilişkin belirtilerin doğruluğu bilimsel olarak açıklanmış, ölçülmek istenen kavram, yapı ya da niteliğin ne derece doğru ölçülebildiği belirtilmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerliği sağlamak amacıyla ölçme araçları farklı ölçeklerle karşılaştırılarak ölçeğe ilişkin ek bulgular elde edilmiştir.

Bu araştırmanın nitel kısmında inandırıcılığı sağlamak amacıyla araştırmacı tarafından çalışmanın yapıldığı ortamda uzun süreli etkileşim sağlanmıştır. Katılımcıların teyidini sağlamak amacıyla toplanan veriler katılımcılara görüşme sonlarında araştırmacı tarafından özetlenmiş, özetlerin doğruluğuna ilişkin düşüncelerini belirtmeleri katılımcılardan istenmiştir. Öğrencilere görüşmede ifade ettikleri okunmuş ve öğrenciler söylediklerini doğrulamışlardır. Uzman incelemesi için katılımcılarla teması olmayan (araştırmadaki öğrencilerle iletişimi olmamış) ve yorumlar hakkında yeterli yargılamayı yapabileme kapasitesine sahip (alanında uzman), çalışma yöntemini bilen bağımsız bir araştırmacı/meslektaştan faydalanılmıştır. Araştırmacı tarafından güvenilebilirlik için üçgenlemede hem nicel hem nitel yöntemleri kullanarak veri kaynaklı üçgenleme yapılmıştır. Onaylanabilirlik için denetleme yolu için kararları, tasarıları, bütün ayrıntıları ve analiz sürecinde ele alınan soruları araştırmacı tarafından yazılmış, elde edilen veriler noksansız ve itinalı olarak sunulmuştur. Bu araştırmada aktarılabirliği sağlamak amacıyla da çalışmayı okuyan kişilerin kendi çalışmalarında da uygulayabilmeleri amacıyla örneklem seçiminin nasıl yapıldığı, katılımcıların özellikleri ve ortama ait bilgiler ayrıntılı olarak verilmiştir.

Bu araştırmada iç geçerliği sağlamak amacıyla veri toplama süreçleri, verilerin analizi ayrıntılı olarak açıklanmış ve sonuçların gerçeği yansıtmasını sağlamak amacıyla şeffaf bir analiz süreci ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dış geçerliği sağlamak amacıyla örneklem, ortam ve kavramsal çerçevenin seçimi ayrıntılı olarak ortaya konmuştur. Benzer ortamlarda denenebilir olması, kapsamlı tanımlamalara yer verilmesi, başka araştırmalarda test edilebilmesi için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Güvenirliği sağlamak amacıyla yapılan görüşmeler ayrıntılı olarak ele alınmış ve doküman analizinde kullanılan kaynaklardan elde edilen bulguların nasıl elde edildiği ve sonuçların nasıl birleştirildiği ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Dolayısıyla araştırmanın nitel kısmı ile ilgili güvenirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik bir grup rehberliği eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme öğelerine yönelik bulgular

Duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik bir grup rehberliği eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme öğelerine yönelik ihtiyaç analizi kapsamında

doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda oluşturulan kazanımlar;

- Duygularının farkına varır.
- Duyguları ifade etmenin önemini kavrar.
- Duygularını sözel olan ve olmayan davranışlarla ifade eder.
- Olumlu ve olumsuz duyguları örnek vererek açıklar.
- Olumlu ve olumsuz duygularını sözel olarak ifade eder.
- Duygularını ben diliyle ifade eder.
- Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
- Bütün duyguları hissetmenin normal olduğunu kabul eder.
- Başkalarının yaşadığı duyguları anlamak için empati kurar.
- Duygu, düşünce ve davranış ilişkisini fark eder olarak sıralanmıştır.

Öğrencilerin duyguları ifade etme becerileri konusunda ihtiyaçlarına yönelik kazanımlar oluşturulduktan sonra her bir kazanıma yönelik içerik ögesi oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde öğrenciler programın içerik ve öğrenme yaşantıları ile ilgili olarak çocukların motive edilmesi gerektiğini, öğretmenlerin duyguları ifade etme konusunda yardımcı olabileceğini, duyguları ifade etmek için çalışmalar yapılabileceğini, sakin kalmayı sağlayacak etkinlikler yapılmasını, şarkı dinlenebileceğini, grup çalışmaları ve oyunlar kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. ÖZ içerik ve öğrenme yaşantısı ile ilgili olarak;

“Konuşmama izin verilirse, grup çalışmaları olursa, oyun oynayarak oyunlarda olabilir” şeklinde ifade etmiştir.

Ö3 içerikle ilgili olarak;

“Duygularımızı ifade etmek için çalışmalar yapabiliriz” şeklinde ifade etmiştir.

Ö5 içerikle ilgili olarak;

“Mesela öğretmenimiz bu konuda yardımcı olabilir. Onunla konuşabiliriz, durumumuzu sorabilir” şeklinde ifade etmiştir.

Ö8 içerikle ilgili olarak;

“Çocuklar motive edilmeli” şeklinde ifade etmiştir.

Ö9 içerikle ilgili olarak;

“Sakin kalmamızı sağlayacak şeyler yapılmalı, şarkı dinleyebiliriz. Ben yapıyorum” şeklinde ifade etmiştir.

İçerik ögesine yönelik grup rehberliği eğitim programında yer alan kazanımlara uygun içerikler oluşturularak her kazanım için bir ya da birkaç tema ve konu belirlenmiştir. Doküman incelemesi sonucunda öğrenme yaşantıları ögesine yönelik olarak Kuzucu (2006) tarafından geliştirilen psikoeğitim programında yer alan iki etkinlik, Erkan'ın (2004) “örnek grup rehberliği etkinlikleri” kitabında yer alan 4 etkinlik, Korkut, Owen ve Kararımak (2013) tarafından geliştirilen bir etkinlik ve araştırmacı tarafından geliştirilen üç etkinlikten yararlanılarak grup rehberliği eğitim programının öğrenme yaşantıları oluşturulmuştur. Duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik bir grup rehberliği eğitim programının değerlendirilmesinde yapılandırılmış grid, gözlem, yarı dolu yarı boş kavram haritası, cümle tamamlama testi, akran değerlendirme formu, öz değerlendirme formu, rubrik kullanılmıştır.

Bu araştırma kapsamında öğrencilerin duygularını ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanmış olan grup rehberliği eğitim programı öğeleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Duyguları ifade etme becerilerini geliştirmek için hazırlanmış grup rehberliği eğitim programı*

Oturum	Kazanımlar	İçerik	Eğitim Durumları	Sınama Durumları
1.Oturum	1-Duygularının farkına varır. 2-Duyguları ifade etmenin önemini kavrar.	Tema: Duyguların farkına varma Tema: Duyguları ifade etmenin önemini kavrama Konu: Duygular ve duyguları ifade etme	Duygu zarı etkinliği (Erkan, 2004) -Kavram haritası	Öğrencilerin duyguların önemini anlama durumlarını değerlendirebilmek için yapılandırılmış grid
2. Oturum	3-Duygularını sözel olan ve olmayan davranışlarla ifade eder.	Tema: Duyguları sözel olan ve olmayan davranışlarla ifade etme	Duyguları sözel ve sözel olmayan davranışlarla ifade etme etkinliği (Kuzucu,2006) için drama ve rol oynama tekniği	Öğrencilerin duygularını ifade etmelerini değerlendirmek için gözlem
3. Oturum	4-Olumlu ve olumsuz duygularını sözel olarak ifade eder. 5-Olumlu ve olumsuz duyguları örnek vererek açıklar.	Tema: Olumlu ve olumsuz duyguları tanıma Tema: Olumlu ve olumsuz duyguları sözel olarak ifade etme	Duygu aynası oyunu (https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_03/26131550_DUYGU_GELISIMI_DESTEK_LEME.pdf) Olumlu ve olumsuz duygular etkinliği için örnek olay yöntemi Sonrasında resim etkinliği	Öğrencilerin olumlu ve olumsuz duyguları tanıma durumlarını değerlendirebilmek için yarı dolu yarı boş kavram haritası
4. Oturum	6-Duygularını ben diliyle ifade eder.	Tema: Duyguları ben diliyle ifade etme	Ben dilini kullanarak duygularını ifade etme etkinliği (Kuzucu,2006)	Öğrencilerin duygularını ben diliyle ifade etmelerini değerlendirmek için cümle tamamlama testi
5. Oturum	7-Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.	Tema: Başkalarının yaşadığı duyguları fark etme	Duygu kaçtı etkinliği (Erkan,2004) Bir tabak duygu etkinliği (Erkan,2004)	Öğrencilerin başkalarının yaşadığı duyguları fark etmelerini değerlendirmek için akran değerlendirme formu
6. Oturum	8-Bütün duyguları hissetmenin normal olduğunu kabul eder.	Tema: Bütün duyguları normal kabul etme	“Ayşe ve duyguları” etkinliği (https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/03011848_YLK_OKUL_SINIF_REHBERL_YK_ETKYNLYKLERYYY_Y.pdf)	Öğrencileri değerlendirmek için cümle tamamlama testi
7. Oturum	9- Başkalarının yaşadığı duyguları anlamak için empati kurar.	Tema: Başkalarının duygularını anlamada empati kurma	Empati etkinliği için öykü tamamlama tekniği	Öğrencilerin başkalarının yaşadığı duyguları empati kurarak anlama becerilerini değerlendirmek için öz değerlendirme formu
8. Oturum	10-Duygu, düşünce ve davranış	Tema: Duygu, düşünce ve davranış ilişkisini fark etme	Duygu ve davranış bağı Korkut, Owen ve Kararımak (2013)	Öğrencilerin duygu, düşünce ve davranış ilişkisini fark etme becerilerini

ilişkinin fark eder.	Düşünce ve duygu değerlendirmek için etkinliği (Erkan,2004) rubrik
----------------------	--

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun motivasyon ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanlarına yönelik bulgular

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun motivasyon ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanları arasındaki farkın anlamlılığı için yapılan t-testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun motivasyon ölçeğinden aldıkları ön test- son test ortalama puanlarının t-testi sonuçları

Gruplar	Ölçüm	N	\bar{X}	S	sd	T	p
Deney grubu	Ön test	30	25,76	3,47	29	-,09	,92
	Son test	30	25,83	3,67			
Kontrol grubu	Ön test	30	25,33	2,88	29	-1,45	,15
	Son test	30	26,06	2,58			

Tablo 3'e bakıldığında eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında motivasyonlarında anlamlı bir artış olmadığı bulunmuştur ($t(29) = -,09, p > .01, t(29) = ,15, p > .01$). Bu bulgu, eğitim programının öğrencilerin motivasyonlarını artırmada önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun duyguları ifade etme ölçeğinden aldıkları öntest-sontest puanlarına yönelik bulgular

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun duyguları ifade etme ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanları arasındaki farkın anlamlılığı için yapılan t-testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun duyguları ifade etme ölçeğinden aldıkları ön test- son test ortalama puanlarının t-testi sonuçları

Gruplar	Ölçüm	N	\bar{X}	S	Sd	T	p
Deney grubu	Ön test	30	45,36	9,68	29	1,88	0,05
	Son test	30	40,60	9,31			
Kontrol grubu	Ön test	30	45,23	6,43	29	-,55	0,58
	Son test	30	46,26	9,50			

Tablo 4'e bakıldığında eğitim programı uygulanan deney grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olduğu bulunmuştur ($t(29) = 1,88, p < .05$). Kontrol grubu öğrencilerinin ise duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı bulunmuştur ($t(29) = -,55, p > .05$). Deney grubu öğrencilerinin eğitim programı öncesi duyguları ifade etme becerileri puanlarının ortalaması $\bar{X}=45,36$ iken, eğitim programı sonrasında $\bar{X}=40,60$ 'a düşmüştür. Ölçekten alınan yüksek puan duyguları ifade etmedeki eksikliği gösterdiğinden bu bulgu, eğitim programının öğrencilerin duygularını ifade etme becerilerini artırmada etkili olduğunu göstermektedir. Söz konusu farkın etki büyüklüğünü ortaya çıkarmak için "r" etki değeri hesaplanmıştır. Bu değer ($r=0.2$) göz önüne alındığında, test sonucunun küçük düzeyde bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir (Büyüköztürk, 2012, s.44). Ayrıca etkinin büyüklüğünü ortaya çıkarmak için eta kare ($\eta^2=0.04$) değeri hesaplanmıştır ve bu etkinin toplam varyansın %4'ünü açıkladığı görülmektedir.

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun sosyal beceri ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanlarına yönelik bulgular

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun sosyal beceri ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanları arasındaki farkın anlamlılığı için yapılan t-testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun sosyal beceri ölçeğinden aldıkları ön test- son test ortalama puanlarının t-testi sonuçları

Gruplar	Ölçüm	N	\bar{X}	S	Sd	T	p
Deney grubu	Ön test	30	51,13	9,46	29	-1,15	0,25
	Son test	30	53,26	6,45			
Kontrol grubu	Ön test	30	59,23	7,64	29	,42	0,67
	Son test	30	58,60	7,04			

Tablo 5'e bakıldığında eğitim programı uygulanan deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında sosyal becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı bulunmuştur ($t(29) = -1,15, p.05, t(29) = -.55, p>.05$). Bu bulgu, eğitim programının öğrencilerin sosyal becerilerini artırmada önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen bulgulara dayanarak ortaya çıkan sonuçlar ve bu sonuçlardan yola çıkılarak ilgili alan yazına istinaden yapılan tartışmalar, uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik bir grup rehberliği eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme öğelerine yönelik sonuç ve tartışma

Araştırmada ilkökul öğrencilerine duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik bir grup rehberliği eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme öğeleri oluşturulmuştur. Grup rehberliği eğitim programı oluşturulurken ihtiyaç analizi kapsamında görüşme ve doküman analizi verilerinden yararlanılmıştır. Görüşme ve doküman analizinden elde edilen veriler bir pdr ve iki eğitim programları ve öğretim alanı uzman akademisyene sunulmuş ve alan uzmanı görüşleri alındıktan sonra program düzenlenmiştir. İhtiyaç analizi kapsamında öğrencilerin; duyguları ifade etme, onları anlatma, rahatlatma, empati kazanma konularında eğitim ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. Ersu (2023) tarafından yapılan araştırmada da sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencilerin duygu düzenleme becerilerine yönelik görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Sınıf öğretmenleri öğrencilerin; duyguları ifade etme ve duyguları tanıma becerilerinin gelişmediğini, duyguları yok saydıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırma kapsamında belirlenen ihtiyaçlarla Ersu (2023) tarafından yapılan araştırma bulguları örtüşmektedir.

Araştırmada öğrencilerin "empati" kavramını kazanmaları gerektiği yönünde ortaya çıkan ihtiyaç, Yıldız (2016) tarafından yapılan araştırmada da ortaya çıkmıştır. Yıldız (2016) araştırmasında ortaokul öğrencilerinin görüşlerine göre çocuk yetiştirmede yapılan yanlışları belirlemek istemiş, açık uçlu sorularla öğrencilerden gelen yanıtları analiz ettiğinde öğrencilerde en çok görülen yoksunluğun "empati" olduğunu görmüştür. Diğer bir ifade ile çocuklar duygularının anlaşılmadığını, ailelerinden empatik davranış görmediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu öğrencilerin model almadıklarını uygulamayacakları şeklinde yorumlanınca öğrencilerin "empati" konusunda desteğe ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Bu bulgu araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Görüldüğü gibi ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin ihtiyaçları literatürde ve bu araştırmada duyguları ifade etme, onları anlatma, rahatlatma, empati kazanma olarak belirlenmiştir. Bu durum eğitim programının ihtiyaçlarının bilimsel araştırmalarla ortaya konulanlarla tutarlı ve uyumlu olduğunu göstermektedir.

İhtiyaç analizine dayalı olarak geliştirilen eğitim programının kazanımları:

- Duygularının farkına varır.
- Duyguları ifade etmenin önemini kavrar.
- Duygularını sözel olan ve olmayan davranışlarla ifade eder.
- Olumlu ve olumsuz duyguları örnek vererek açıklar.
- Olumlu ve olumsuz duygularını sözel olarak ifade eder.
- Duygularını ben diliyle ifade eder.
- Başkalarının yaşadığı duyguları fark eder.
- Bütün duyguları hissetmenin normal olduğunu kabul eder.
- Başkalarının yaşadığı duyguları anlamak için empati kurar.
- Duygu, düşünce ve davranış ilişkisini fark eder olarak belirlenmiştir.

Benzer şekilde Saltalı (2010) tarafından geliştirilen “Duygu eğitimi programının” (Paths Preschool) sosyal ve duygusal gelişimle ilgili hedef aldığı davranışlar şunlardır:

1. Kendini kontrol becerisini geliştirmek
2. Arkadaşlık becerilerini geliştirmek ve sosyal bir birey olarak diğer insanlarla bir arada yaşama becerisi kazandırmak
3. Benlik saygısını, kendine güveni geliştirmek, övgü almayı ve vermeyi öğrenmek
4. Duygularını tanıma, ifade etme ve anlama becerilerini geliştirmek ve iletişimlerinde duygu kelimelerine yer vermek
5. Davranışlarının başkalarının üzerinde yarattığı etkiyi fark etmek
6. Problem çözme becerilerini geliştirmek
7. Olayları mantıksal olarak analiz etme becerisini geliştirmek

8. Ayrıca sınıf ortamında sosyal ve duygusal becerilerin geliştirilebileceği ortamlar yaratmak, okul öncesi eğitim programlarının eğitimsel amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırmak. Görüldüğü gibi bu araştırmada geliştirilen eğitim programının kazanımları ile okulöncesi öğrencilerine yönelik duygu eğitim programının kazanımları örtüşmektedir. Bu örtüşme geliştirilen eğitim programının kazanımlarının kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Altunbaş ve Özabacı (2019) tarafından gerçekleştirilen duygusal zeka programında da ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerine; duyguyu algılamak, duyguyu kullanmak, duyguyu anlamak ve duyguyu yönetmek konu başlıklarında kendini ve başkalarının duygularının farkına varma ve duyguları ifade etme, başkalarının duygularını anlama, dışsal ipuçlarına tepkide bulunurken duygularını doğru şekilde değerlendirme, duyguları kontrol ederek stresli durumlarla baş etme, kendine ve başkasına karşı olumlu, iyimser ve memnuniyet verici duygular hissetme gibi başlıklar dikkate alınarak geliştirilen eğitim programı uygulanmıştır. Görüldüğü gibi araştırma kapsamında geliştirilen eğitim programının kazanımları ile bilimsel araştırmalarda ortaya konan kazanımlarla tutarlı ve uyumlu olduğunu göstermektedir.

Eğitim programının öğrenme yaşantıları kapsamında duygu zarı etkinliği (Erkan, 2004), duyguları sözel ve sözel olmayan davranışlarla ifade etme etkinliği (Kuzucu, 2006), duygu aynası oyunu (<https://www.meb.gov.tr>), olumlu ve olumsuz duygular etkinliği (araştırmacı tarafından geliştirilmiştir), resim etkinliği (araştırmacı tarafından geliştirilmiştir), ben dilini kullanarak duygularını ifade etme etkinliği (Kuzucu, 2006), duygu kaçtı etkinliği (Erkan, 2004), bir tabak duygu etkinliği (Erkan, 2004), “Ayşe ve duyguları” etkinliği (<https://orgm.meb.gov.tr>), empati etkinliği

(araştırmacı tarafından geliştirilmiştir), duygu ve davranış bağı Korkut, Owen ve Karırmak (2013), düşünce ve duygu etkinliği (Erkan, 2004) uygulanmıştır. Kuzucu (2006) tarafından geliştirilen eğitim programında da uygulanan psikodrama ve yaratıcı drama etkinlikleri bu araştırmada uygulanan etkinliklerle örtüşmektedir. Benzer şekilde Kuzucu (2006) çalışmasında bilgi formları ve çalışma formlarını kullanmış, oyunlardan yararlanmış, drama ve rol oynamayı uygulamıştır.

McLachlan, vd. (2009) tarafından geliştirilen “duygu hareketi programı” da öğrencilerin kukla gösterileri sırasında oynadıkları rol ve senaryolara dayalı olarak duygularla ilgili bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlamaktadır. Sarıçalı (2020) tarafından geliştirilen “duygu düzenleme programı” da ergenlerin istenmedik yaşantı ve duyguları ile baş ederken kullandıkları işlevsel duygu düzenleme stratejilerini geliştirmek, duygularını anlama, ifade etme ve kişilerarası iletişim becerilerini geliştirmek amaçlanarak oluşturulmuştur. Programda video, kartlar, boya kalemleri, oyun hamuru, balon, kağıt bardaklar kullanılmıştır. Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü tarafından psikolojik sağlamlık konusunda hazırlanan psikoeğitim programının (MEB, 2021) 3.oturumda yer alan duyguları tanıma etkinliği ile araştırmacı tarafından geliştirilen grup rehberliği eğitim programının olumlu ve olumsuz duygular etkinliği, aynı şekilde Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bilim ve sanat merkezleri duygu gelişimini destekleme psikoeğitim programında (MEB, 2022) yer alan 3D: Duygu, düşünce, davranış etkinliği de araştırmacı tarafından geliştirilen grup rehberliği eğitim programında yer alan duygu ve davranış bağı Korkut, Owen ve Karırmak (2013) ile düşünce ve duygu etkinliğiyle (Erkan, 2004) benzerlik göstermektedir. Görüldüğü gibi hem bu eğitim programında hem de geliştirilen diğer eğitim programlarında aktif öğrenme yaklaşımına uygun, öğrencilerin deneyim kazanmalarına olanak sağlayacak yöntem-teknik ve etkinliklere yer verilmiştir.

Eğitim programının değerlendirme ögesi kapsamında öğrencilerin duyguların önemini anlama durumlarını değerlendirebilmek için yapılandırılmış grid, öğrencilerin duygularını ifade etmelerini değerlendirmek için gözlem, öğrencilerin olumlu ve olumsuz duyguları tanıma durumlarını değerlendirebilmek için yarı dolu yarı boş kavram haritası, öğrencilerin duygularını ben diliyle ifade etmelerini değerlendirmek için cümle tamamlama testi, öğrencilerin başkalarının yaşadığı duyguları fark etmelerini değerlendirmek için akran değerlendirme formu, öğrencileri değerlendirmek için cümle tamamlama testi, öğrencilerin başkalarının yaşadığı duyguları empati kurarak anlama becerilerini değerlendirmek için öz değerlendirme formu, öğrencilerin duygu, düşünce ve davranış ilişkisini fark etme becerilerini değerlendirmek için rubrik kullanılmıştır. Benzer şekilde Özcan ve Yurdabakan (2008) tarafından yapılan çalışmada temel iletişim becerileri eğitiminde, öğrencilerin temel iletişim becerilerindeki başarılarının belirlenmesi için öz ve akran değerlendirme araçları kullanılmıştır. Bu durum akran değerlendirmenin grup rehberliği eğitim programlarında ve iletişim becerilerinin değerlendirilmesinde kullanılmasının doğru olduğunu göstermektedir. Bozkurt ve Demir (2013) tarafından yapılan çalışmada da öğrenciler akranlarını değerlendirdikleri etkinlik esnasında genel olarak heyecan, sevinç ve güzel duygular hissettiklerini ifade etmişlerdir. Becerilerin kazanılması ile ilişkili olduğu için değerlendirmede bu aracın kullanımı yapılan diğer araştırmalarla örtüşmektedir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen grup rehberliği eğitim programı Kuzucu (2006), McLachlan, vd. (2009), Saltalı (2010), Yıldız (2016), Altunbaş ve Özabacı (2019), Sarıçalı (2020), Ersu'nun (2023) geliştirdiği programlarla benzerlik göstermekle beraber bir eğitim programında bulunması gereken kazanım, içerik, eğitim ve sınama durumları öğelerine sahip olması bakımından ise diğer programlardan farklılık göstermektedir. Duyguları ifade etme becerileri konusunda geliştirilen programlar incelenmiş, ilkökul öğrencilerine yönelik benzer kazanımlı, benzer öğrenme yaşantılı bir programa rastlanmamıştır.

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun motivasyon ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanlarına yönelik sonuç ve tartışma

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında motivasyonlarında anlamlı bir artışa rastlanmamıştır. Bu durum, eğitim programının öğrencilerin motivasyonlarını artırmada önemli bir etkiye sahip olmadığı şeklinde ifade edilebilir. Hardiansyah ve Abuyamin Rasia (2022), Firdaus, vd. (2018), Lin, vd. (2017), Nair, vd. (2014) tarafından yapılan çalışmalarda öğrencilerin eğitimler sonrasında motivasyonlarında anlamlı bir artış olduğu görülmüştür. Ancak Hardiansyah ve Abuyamin Rasia (2022) tarafından yürütülen çalışmada ilkökul öğrencilerinin yerleri değiştirilerek öğrenme motivasyonunda bir artış sağlandığı görülmüştür. Benzer şekilde

araştırma kapsamında öğrenci merkezli program uygulanmış, öğrencilerin aktif öğrenme yaklaşımlarına uygun olarak programı uygulamaları sağlanmıştır. Firdaus, vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin karma öğrenmeye dayalı tematik öğrenmeyi deneyimledikten sonra motivasyonlarında önemli bir artış olduğu, Lin, vd. (2017) tarafından yürütülen çalışmada dijital öğrenmenin öğrenme üzerinde daha iyi olumlu etkiler sunduğu, geleneksel öğretimden daha fazla motivasyon sağladığı, Nair, vd. (2014) hikâye anlatma yönteminin gelenekselden daha etkili olduğu, bu yöntemin öğrencilerin ahlaki eğitime olan ilgisini, motivasyonunu ve başarısını artırmaya yardımcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulgularında duyguları ifade etme eğitim programına katılan öğrencilerin motivasyonlarında anlamlı bir artış görülmediği ancak yer değiştirme, öğrenme merkezli eğitim uygulama, karma öğrenmeye dayalı tematik öğrenme, dijital araçları kullanma, hikaye anlatmanın motivasyon artışını sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu durumun öğrencilerin deney ve kontrol grubuna seçilirken ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarına göre seçilmesi, öğrencilerin istekli olup olmama durumunun yeterince tespit edilmemesi, programın uygulanması sırasında araştırmacı tarafından yapılan gözlem neticesinde erkek öğrencilerin duyguları ifade etme konusunda isteksizlikleri ile ilişkili olabileceği düşünülebilir.

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun duyguları ifade etme ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanlarına yönelik sonuç ve tartışma

Eğitim programı uygulanan deney grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olduğu, kontrol grubu öğrencilerinin ise duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı bulunmuştur. Bu durum, eğitim programının öğrencilerin duygularını ifade etme becerilerini artırmada etkili olduğunu göstermektedir. Westhues, Hanbidge, Gebotys ve Hammond (2009) tarafından birinci sınıftan altıncı sınıfa kadar duygusal ve davranışsal sorunlar açısından risk altında olduğu belirlenen çocuklara yönelik hazırlanan okul temelli bir duygu düzenleme eğitim programının da çocuklara duygu düzenleme becerilerini öğretmede etkili olduğu görülmüştür. Coan (1978) tarafından yapılan çalışmada Philadelphia bölgesindeki yedi okulda dokuz ila on bir yaş arası çocuklar için tasarlanmış bir “kişilerarası beceriler eğitim programı”nda çocukların kişilerarası ilişkilerinde daha etkili olmalarını, duyguları anlamalarını ve ifade etmelerini ve başkalarının duygularının farkında olmalarını sağlayacak kavramları ve becerileri öğretmek amaçlanmış ve çalışma sonucunda deney gruplarının kontrol gruplarından daha yüksek test puanlarına sahip olduğunu göstermiştir.

Kuzucu'nun (2006) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada uygulanan deneysel işlem sonunda elde edilen bulgular deney, plasebo ve kontrol grupları arasında ölçümler boyunca istatistiksel olarak deney grubu lehine bir gelişme olduğunu ortaya koymaktadır. McLachlan, vd. (2009) tarafından ilkökul çocuklarının duygusal sağlığını geliştirmek amacıyla uygulanan “duygu hareketi programı” sonucunda fotoğraflardan duyguların ve duyguları temsil eden kelimelerin tanınmasını içeren uygun öğrenci yanıtlarında bir artış olduğunu, öğrencilerin kukla gösterileri sırasında oynadıkları rollerin, senaryolar sırasında duyguların uygun şekilde ifade edilmesinin ve duygularla başa çıkmanın sağlıklı yollarının öğrenildiğini göstermiştir. Saltalı'nın (2010) duygu eğitimi programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının duygusal becerilerine etkisi incelediği çalışmada deney grubu çocukların duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları ifade etme ve toplam duygusal beceri ön-test/son-test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuş, son-testlerin ön-testlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve böylece duygu eğitimi programının çocukların duygusal becerilerinin gelişimini desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Knoetze (2012) tarafından orta çocukluk (üçüncü sınıf öğrencileri) döneminde olan öğrencilere bir duygusal farkındalık programı geliştirilerek yedi hafta boyunca sınıf bağlamında uygulanmış ve sonucunda programın deney grubunda olan öğrencilerin duygusal kelime dağarcığını, üst düzey duygusal tepkileri ve buna eşlik eden duygusal ifade yeteneğini geliştirmede büyük ölçüde başarılı olduğu görülmüştür. Şişman ve Buzlu' nun (2021) duygu odaklı bir eğitim programının öğrencilerin duygularını tanıma ve ifade etme becerileri üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmada on oturum sonunda eğitim grubundaki öğrencilerin duygusal farkındalık ve duygu ifade etme puanları plasebo ve kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Coan (1978), Kuzucu (2006), McLachlan, vd. (2009), Westhues, Hanbidge, Gebotys ve Hammond (2009), Saltalı (2010), Knoetze (2012) ve Şişman ve Buzlu (2021) tarafından yapılan çalışmalarda da uygulanan programların öğrencilerin duyguları ifade etme becerilerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Bu bulgu öğrencilerin becerilerini artırmada uygulanacak eğitim programlarının etkililiğini ortaya koymaktadır.

Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubunun sosyal beceri ölçeğinden aldıkları ön test- son test puanlarına yönelik sonuç ve tartışma

Eğitim programı uygulanan deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında sosyal becerilerinde anlamlı bir artış görülmemiştir. Bu durum, duyguları ifade etme eğitim programının öğrencilerin sosyal becerilerini artırmada önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Sayim'in (2021) yaratıcı drama etkinliklerinin ilkökul öğrencilerinin sosyal beceri ve empatik eğilim düzeylerine etkisini incelediği çalışmada deney grubu öğrencilerinin sosyal beceri ve empatik eğilim düzeylerinin kontrol grubuna kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sonucu olarak yaratıcı drama etkinliklerinin ilkökul öğrencilerinin sosyal beceri ve empatik eğilim becerilerini arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da drama yaptırılmasına rağmen sosyal becerinin artmamasının sebebinin etkinliklerinin daha çok duyguları ifade etmeye yönelik olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Savaş (2019) 7-12 yaş çocukların sosyal becerilerinin görsel sanatlar eğitimi yolu ile geliştirilmesini amaçladığı ve çocuk evlerinde kalan 14 çocuk ile yürüttüğü çalışmada "Etkinlik Temelli Görsel Sanatlar Eğitim Programı" nda boyalar, resim kağıtları kullanılarak yapılan çalışmaların çocukların sosyal beceri düzeylerinin gelişmesine fayda sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Ünlü'nün (2010) deney grubuna ADDT (Akılcı Duygulanımcı Davranış Terapisi) odaklı 10 haftalık bir grupla psikolojik danışma eğitimi sonucunda sosyal beceri eğitiminin, sosyal beceri düzeyini anlamlı olarak etkilediği görülmüştür. Bu çalışmada da boyalar ve kağıtlar kullanılarak resimler kullanılarak etkinlikler yapılmış ancak öğrencilerin sosyal becerilerinde bir farklılık tespit edilememiştir. Bu farklılığın araştırmaya katılan örneklem grubundaki öğrencilerin yaşları, farklı şehirde bulunmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında sosyal becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı görülürken Sayim (2021), Savaş (2019) ve Ünlü'nün (2010) yaptıkları çalışmalarda ise sosyal beceri düzeylerinde anlamlı artışlar görülmüştür. Bu çalışmada öğrencilerin sosyal becerilerinde anlamlı bir artış olmamasının nedeni olarak eğitim programının içeriğinin daha çok duygu ifade etme becerilerine dönük olması ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda ilkökul öğrencilerine duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik bir grup rehberliği eğitim programının kazanım, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme öğeleri oluşturulmuş ve grup rehberliği eğitim programı oluşturulurken ihtiyaç analizi kapsamında görüşme ve doküman analizi verilerinden yararlanılmıştır. İhtiyaç analizi kapsamında öğrencilerin; duyguları ifade etme, onları anlatma, rahatlatma, empati kazanma konularında eğitim ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. Grup rehberliği eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında motivasyonlarında ve sosyal becerilerinde anlamlı bir artış görülmemiş ancak deney grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olduğu, kontrol grubu öğrencilerinin ise duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı bulunmuştur.

Uygulayıcılara ve Araştırmacılara İlişkin Öneriler

Bu bölümde uygulayıcılara ve araştırmacılara ilişkin öneriler sunulmuştur.

1. Araştırmada ilkökul öğrencilerinin duyguları ifade etme becerilerini kazandırmaya yönelik sekiz oturumdan oluşan on kazanım, on bir tema/konu, on iki etkinlik, sekiz değerlendirme ögesinin yer aldığı bir grup rehberliği eğitim programı oluşturulmuştur. Yapılacak benzer bir çalışmada daha fazla oturumdan oluşan bir program geliştirilebilir.

2. İlkokul öğrencileriyle yapılan bu çalışmaya bir ilkökulda öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencileri katılmıştır. Yapılacak diğer çalışmalarda ilkökulun diğer sınıflarında öğrenim gören başka öğrencilerle yapılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir.

3. Araştırmada veriler, karma yöntem kullanılarak nicel yöntemde ön test-son test kontrol gruplu deneysel, nitel yöntemde görüşme ve doküman analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılacak diğer

çalışmalarda deneysel çalışmaya izleme testi de eklenebilir. Nitel yöntemde görüşme, doküman analizi yanında gözlemde kullanılabilir. Bu uygulama araştırmada daha fazla veri elde edilmesini sağlayacaktır.

4. Araştırmada bağımsız değişkenler olarak duyguları ifade etme becerileri, motivasyon ve sosyal beceriler incelenmiştir. Yapılacak diğer çalışmalarda daha önce çalışılmayan duyguları ifade etme becerileri ile iletişim becerileri, tutum, kişilik gibi değişkenlerle beraber incelenebilir.

5. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında motivasyonlarında anlamlı bir artış görülmemiştir. Yapılacak diğer çalışmalarda eğitim programına öğrencilerin motivasyonlarını artıracak oyun, yaratıcı drama gibi ek etkinlikler eklenerek yapılabilir.

6. Araştırmada öğrenciler deney ve kontrol grubuna ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarına göre seçilmiştir. Bunun yerine öğrencilerin programa katılmaya istekli olup olmama durumunun yeterince tespit edilerek seçilmesi sağlanabilir. Programın uygulanması sırasında araştırmacı tarafından yapılan gözlem neticesinde erkek öğrencilerin duyguları ifade etme konusunda isteksizlikleri gözlemlendiğinden bu konuda onları motivasyonlarını artıracak görüşmeler yapılabilir.

7. Eğitim programı uygulanan deney grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olduğu, kontrol grubu öğrencilerinin ise duyguları ifade etme becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı bulunmuştur. Grup rehberliği eğitim programının rehberlik çalışmalarında kullanılması, sınıf içi etkinliklerde yer almasının sağlanması, programın kitapçık haline getirilerek rehber öğretmenlerin başucu kitabı olarak kullanması önerilebilir. Ayrıca bu kapsamda bir proje çalışması da yapılabilir.

8. Eğitim programı uygulanan deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin çalışma sonrasında sosyal becerilerinde anlamlı bir artış olmadığı görülmüştür. Yapılacak diğer çalışmalarda eğitim programının içeriği genişletilerek sosyal becerileri daha fazla kapsayacak ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, grupla bir işi yürütme becerileri, saldırgan davranışlar ile başa çıkmaya yönelik beceriler, stres durumlarıyla başa çıkma becerileri, plan yapma ve problem çözme becerileri çalışmaları eklenebilir.

9. Araştırmada araştırmacı rehber öğretmen tarafından grup rehberliği eğitim programı geliştirilmiş, uygulanmış ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Milli Eğitim Müdürlüğü ile üniversiteler iş birliği yaparak rehber öğretmenlerin bu tür eğitimler geliştirebilmeleri için program geliştirme eğitimi almaları, yöntem teknik uygulama konusunda beceri kazanmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 343-361. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/31512>

Akpınar, B. (2011). *Eğitim Programları ve öğretim*. Data Yayınları

Altunbaş ve Özabacı (2019). Bir duygusal zekâ programının ilkökul öğrencilerinin duygusal zeka, atılgan, saldırgan ve çekingen davranışlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 659-688.

Ariğ, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde depresyonun yordayıcısı olarak duygusal zeka ve duyguları ifade etme*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Biruni Üniversitesi.

Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Pegem Akademi Yayıncılık

Baumgart, D., Filler, J., & Askvig, B. A. (1991). Perceived importance of social skills: A survey of teachers, parents, and other professionals. *The Journal of Special Education*, 25(2), 236-251.

Blank, D., Fogarty, B., Wierzba, K., & Yore, N. (2000). *Improving social skills through cooperative learning and other instructional strategies*. [An Action Research Project Submitted to the Graduate Faculty of the School], Saint Xavier University.

- Bozkurt, E. ve Demir, R. (2013). Öğrenci görüşleriyle akran değerlendirme: Bir örnek uygulama. *İlköğretim Online*, 12(1), 241-253.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Coan, D. L. (1978). Effects of an interpersonal skills curriculum on orientations toward behavior among fourth grade children.
- Creswell, J. W. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. Pegem Akademi. Çev. M. Sözbilir
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V.L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. Anı Yayıncılık. Çev. Y. Dede ve S.B.Demir
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni*. Eğiten Kitap. Çev. S.B. Demir
- Çarkıt, E., ve Yalçın, S. B. (2018). Üniversite öğrencilerinin düşünce hataları ve duyguları ifade etmelerinin mükemmeliyetçilik tutumlarını yordaması, *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 195-210.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilgi*, (37), 155-174.
- Dağda, G. (2017). *Aday psikolojik danışmanların empatik eğilim ve duygularını ifade etme düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi], Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ebrahim, A. (2012). The effect of cooperative learning strategies on elementary students 'science achievement and social skills in Kuwait. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 10, 293-314.
- Ender Sarıçalı, Z. (2020). *Duygu düzenleme programının ön ergenlerin duygu düzenleme stratejileri üzerindeki etkisi*, [Basılmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Ergül, H. F. (2005). Motivasyon ve motivasyon teknikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 67-79.
- Erkan, S. (2004). *Örnek grup rehberliği etkinlikleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.6.Baskı
- Ersan, C. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık düzeylerinin duygu ifade etme ve duygu düzenleme açısından incelenmesi*, [Basılmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Ersu, Z. S. (2023). İlkokulda duygu düzenleme becerilerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri: duygu düzenleme becerileri. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(11), 2031-2042.
- Fırat, M., Yurdakul, I. K. ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 64-85.
- Firdaus, S., Isnaeni, W., & Ellianawati, E. (2018). Motivation and learning achievement of primary students in theme-based learning using blended learning model. *Journal of Primary Education*, 7(3), 324-331. <https://doi.org/10.15294/jpe.v7i3.24225>
- Gagne, R.M. (2000). *Master learning and instructional design*. R. C. Richey (Ed.), The legacy of Robert M. Gagne (107-124), ERIC Clearinghouse on Information & Technology.
- Gresham, F. M. (2002). *Best Practices in Social Skills Training*. In A. Thomas & J. Grimes (Eds.), Best practices in school psychology IV (pp. 1029–1040). National Association of School Psychologists.
- Hardiansyah, F., & Abuyamin Rasia, M. M. (2022). Enhancing students' learning motivation through changing seats in primary school. *Mimbar Sekolah Dasar*, 9(1), 253-268. <https://doi.org/10.53400/mimbar-sd.v9i1.43002>

Kara, A. (2008). İlköğretim birinci kademedeki eğitimde motivasyon ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 9 (2), 59-78

Kaya, E. (2021). *Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin duygu düzenleme becerileri ile çocuklarının kaygı düzeyi ve duygu ifade biçimleri arasındaki ilişki*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi.

Knoetze, J. S. (2012). *An emotional awareness program for children in middle childhood, for utilization in the educational system* (Doctoral dissertation), University of Pretoria.

Kocayörük Yaya, A. (2000). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede dramının etkisi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Korkut Owen, F., Owen D.W. ve Kararımak, Ö. (2013). *Okul psikolojik danışmanları için el kitabı*. Anı Yayıncılık

Kurtuluş, H. K. (2022). *18-65 yaş arası bireylerin çocukluk çağı travmaları ile duyguları ifade etme ve empati düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.

Kuzucu, Y. (2006). *Duyguları fark etmeye ve ifade etmeye yönelik bir psikoeğitim programının, üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık düzeylerine, duyguları ifade etme eğilimlerine, psikolojik ve öznel iyi oluşlarına etkisi*. [Basılmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Liman, B. (2021). Öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğrencilerin duygu düzenleme ve duygu ifade etme becerilerine etkisinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(39), 702-726.

Lin, M. H., Chen, H. C., & Liu, K. S. (2017). A study of the effects of digital learning on learning motivation and learning outcome. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(7), 3553-3564. DOI 10.12973/eurasia.2017.00744a

Makas, S. (2019). *Yaşam doyumunun duyguları ifade etme, kendini toplama gücü ve algılanan sosyal destek açısından incelenmesi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

McLachlan, D. A., Burgos, T., Honeycutt, H. K., Linam, E. H., Moneymaker, L. D., & Rathke, M. K. (2009). Emotion locomotion: Promoting the emotional health of elementary school children by recognizing emotions. *The journal of school nursing*, 25(5), 373-381.

Millî Eğitim Bakanlığı, (2021). İlkokul sınıf rehberlik etkinlikleri. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/03011848_YLKOKUL_SINIF_REHBERLYK_ETKY_NLYKLERYYYYY.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı, (2022). Bilim sanat merkezleri Duygu gelişimini destekleme psikoeğitim programı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_03/26145641_26131550_DUYGU_GELISIMI_DESTEKLEME.pdf

Nair, S. M., Yusof, N. M., & Hong, S. C. (2014). Comparing the effects of the story telling method and the conventional method on the interest, motivation and achievement of Chinese primary school pupils. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3989-3995. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.01.878

Özan, S., ve Yurdabakan, İ. (2008). Öz ve akran değerlendirmenin temel iletişim becerileri başarısı üzerindeki etkileri. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 27(27), 27-39.

Özbey, S. ve Aktemur Gürler, S. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların motivasyon düzeyleri ile sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 587-602.

Özcan, S. (2022). *Kişilik özellikleri, duygu gereksinimi ve sosyal ve duygusal yalnızlığın duyguları ifade etmeyi yordayıcı etkilerinin incelenmesi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.

Özgüngör, S. (2021). *Motivasyon*. Ş.Işık (Ed.) Psikolojiye giriş (185-216). Pegem Akademi

Penza-Clyve, S., & Zeman, J. (2002). Initial validation of the emotion expression scale for children (EESC). *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(4), 540-547. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15374424JCCP3104_12

Saltalı, N. D. (2010). *Duygu eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi*. [Basılmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Savaş, H. (2019). *7-12 yaş çocuklarda etkinlik temelli görsel sanatlar eğitim programının sosyal beceri düzeylerine etkisi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Sayım, M. (2021). *Yaratıcı drama etkinliklerinin empatik eğilim ve sosyal beceriler düzeylerine etkisi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.

Sevinç, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile duyguları ifade etme ve düşünme ihtiyacı arasındaki ilişki*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Sevinç, H., ve Taş, İ. (2020). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile düşünme ihtiyacı ve duyguları ifade etme arasındaki ilişki. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 523-541.

Şişman, F. N., & Buzlu, S. (2021). The impact of an emotion-focused training program on nursing students' emotional awareness and expression: A randomized placebo-controlled study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58(1), 197-205.

Ünlü, M. (2010). *Grupla psikolojik danışmanın ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Vallerand, R.J., Blais, M.R., Briere, N.M., & Pelletier, L.G. (1989). Construction et validation de echelle de motivation in education (EME). *Revue Canadienne des Sciences du Comportment*, 21, 323-349.

Westhues, A., Hanbidge, A. S., Gebotys, R., & Hammond, A. (2009). Comparing the effectiveness of school-based and community-based delivery of an emotional regulation skills program for children. *School Social Work Journal*, 34(1), 74-96.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.

Yıldız, A. M. (2016). *Çocukların görüşlerine göre çocuk yetiştirmede yapılan yanlışlar*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Yıldız, E., Şimşek, Ü., ve Yüksel, F. (2017). Jigsaw entegre edilmiş probleme dayalı öğrenme yönteminin öğrencilerin fen motivasyonu, sosyal beceri ve okula karşı tutumlarına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 1957-1978.